

היום נלמד בעזרת ה':

כתובות דף יח

הגמרא ממשיכה להקשות מדוע נקטה המשנה בדעת רבי יהושע דוקא מקרה של אומר לחבירו 'שדה זו של אביך היתה'?

וליתני מודה רבי יהושע באומר לחבירו מנה ליתני ממך וכו': והרי גם כאן 'אין שור שחוט לפניך' כלומר אין שום סיבה שחבירו יחשוש שהוא לוח ממנו מנה, אם לא שהוא עצמו היה אומר לו. ולכן הוא צריך להיות נאמן גם במה שטוען שהוא החזיר לו את אותו המנה. (כי 'במיגו דאי בעי שתיתק' מודה רבי יהושע שהוא נאמן, כמבואר לעיל טז', א).

הגמרא מתרצת: המשנה רצתה לנקוט מקרה כזה שבו כאשר כן היו עדים על המקרה, הוא לא היה נאמן. דהיינו אם המשנה היתה מדברת על מקרה של הלואה כנ"ל, לא היה אפשר לומר שאם יש עדים שהוא לוח ממנו הוא כבר לא יהא נאמן לומר שהוא פרע לו – כי הדין הוא 'המלוה את חבירו בעדים אינו צריך לפרוע לו בעדים' וממילא הוא היה נאמן.

מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס: הוא אמר לחבירו 'אבא שלך הלוח לי מנה, וכבר החזרת לי חצי' – שהוא נאמן.

אליבא דמאן: שהרי נחלקו במקרה הזה במסכת שבועות. לדעת רבנן אפילו אם הבן היה מגיע לאיש ואומר לו "אבא הלוח לך מנה" והאיש היה אומר לו 'נכון אבל כבר החזרת לי חצי' – הוא היה נאמן ופטור מלהישבע על כך, מפני שהוא כ'משיב אבידה' הפטור משבועה. שכך תקנו חכמים: המוצא מציאה, והבעלים טוען שהמוצא לקח ממנה לעצמו - לא משביעים את המוצא על כך, מפני תיקון העולם שאנשים לא יפסיקו להחזיר אבידות.

(הסיבה שהוא נחשב כאן 'משיב אבידה' כי הוא יכל לכפור בבן ולומר לו 'לא ליתני מאבא שלך כלל', וכאשר הוא מודה במקצת הוא כמו משיב אבידה על החצי הזה שהוא מחזיר לו, בדלהלן).

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור

052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

לדעת רבי אליעזר ב"י אפילו כשהוא עצמו בא לבן ואומר לו 'אבא שלך הלוח לי והחזרתי לו חצי' הוא חייב שבועה.

הגמרא מיד תבאר את דברי רבי אליעזר ב"י. ועל כל פנים אי אפשר להעמיד במקרה הזה את המשנה, כי הוא אינו מתאים לא כדעת רבנן ולא כדעת רבי אליעזר ב"י, כנ"ל.

וראב"י לית ליה משיב אבידה פטור: הרי חכמים תקנו שמשיב אבידה פטור משבועה, ואיך יתכן שכאשר הוא מעצמו בא לבן ואומר לו 'אבא שלך הלוח לי והחזרתי לו חצי' שהוא חייב שבועה, והרי זה ממש משיב אבידה?

בטוענו קטן: באמת כשהוא בא מעצמו רבי אליעזר ב"י לא מחייב שבועה, אלא כאן מדובר שבנו הקטן של האבא שנפטר תובע אותו ואומר לו 'אבא שלי הלוח לך מנה' והוא אומר לו 'החזרתי לו חצי', ולכן משביעים אותו.

מאי קטן גדול: באמת הוא 'גדול', אבל הוא נקרא 'קטן' ביחס לעסקים של אביו.

אי הכי טענת עצמו: הרי רבי אליעזר ב"י אמר שלפעמים אדם נשבע על 'טענת עצמו', ואילו כשתובעו גדול אין זו טענת עצמו? הגמרא מתרצת: הכוונה טענה של אחרים והודאה שלו (על חלק מהטענה).

אלא הכא בדברה קמפלגי: הגמרא חוזרת בה. לדעת רבי אליעזר ב"י מדובר שטוענו קטן. ואין קושיא מהדין שלא נשבעים על טענת קטן, כי כאן הקטן מגיע מכח טענת אביו. דהיינו הסיבה שלא נשבעין על טענת קטן משום שבפסוק כתוב **"כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כָּלִים לְשֹׁמֵר וְגֵנֵב מִבֵּית הָאִישׁ.. וְנִקְרַב בְּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים (= לשבועה) אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֶכֶת רֵעֵהוּ"** דוקא איש ולא קטן. אבל כאן שהוא טוען שהאבא הלוח את הכסף מודה רבי אליעזר ב"י שנשבעים. בנוסף, לדעתו אין כאן גם פטור משום השבת אבידה, כי הוא לא נחשב משיב אבידה כדלהלן.

אבל לדעת רבנן אפילו אם טוענו גדול הוא פטור משבועה, כי הוא נחשב למשיב אבידה.

והאי בכוליה בעי דלכפריה: בעיקרון הוא היה מעוניין לכפור בכל החוב, אבל הוא לא מסוגל להעזי פניו נגדו. אך אם כן קשה: שעלינו להאמין לו כשהוא מודה על חצי, כי אם לא היה זה אמת הוא לא היה מעזי פניו לשקר לבעל חובו? והתשובה היא שהוא באמת היה מעוניין להודות על הכל, אבל אין לו כסף ולכן הוא אומר לעצמו אני אודה לו רק על חצי עד שאני אשיג כסף ואז אני אפרע לו את החצי השני (- על פי תוספות).

(המשך בדף הבא ↓)

ועכשיו נחלקו הדעות האם הוא לא מסוגל לכפור רק באבא, אבל בבן הוא כן מסוגל לכפור, וממילא כשהוא מודה לו בחצי הרי הוא משיב אבידה על החצי ופטור משבועה. וזו דעת רבנן הפוטרים משבועה אפילו כשהבן הגדול תובע אותו, כי הוא היה מסוגל לכפור הכל. אבל לדעת רבי אליעזר ב"י הוא לא מסוגל לכפור אפילו בבנו הקטן של המלוה, ולכן הוא לא נחשב משיב אבידה, וחייב שבועה.

משנה: ו מלווה שהוציא שטר שחתומים בו עדים וכתוב בו שפלוני לווה ממנו כסף, יכול הלווה לטעון שהשטר מזויף, אלא אם הלווה 'יקיים' את השטר דהיינו שהעדים החתומים בשטר יעידו בפני בית דין שאכן זוהי חתימת ידם.

עדים שהיו מעידים על חתימתם לקיים את השטר ואמרו שבאמת זוהי חתימת ידינו, אבל היינו אנוסים לחתום, או שהיינו קטנים כשחתמנו על השטר, או שאנו פסולי עדות (= קרובים או משחקים בקוביא), הרי הם נאמנים, משום 'שהפה שאסר הוא הפה שהתיר', כלומר כשם שאתה מאמין למה שהם אומרים שזוהי חתימתם כך תאמין למה שהם אומרים שהם היו פסולים, והשטר פסול.

אבל אם יש עדים שזהו חתימתם, או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר כלומר שהם היו חתומים בשטר אחר שכבר התקיים בבית דין ואנו רואים שהחתימות שבשטר זה דומות לשטר האחר, אינם נאמנים לומר שהם היו פסולים, לפי שאין כאן 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר' שהרי השטר לא התקיים על פיהם, והשטר כשר.

גמרא: אמר רמי בר חמא: מה שהמשנה אמרה בסיפא שאם כתב ידם יוצא ממקום אחר אינם נאמנים לומר 'אנוסים היינו' זה רק כשאמרו שהיו אנוסים מחמת ממון, כלומר שאומרים שבעל השטר איים עליהם שאם לא יחתמו לשקר הוא יקח מהם ממון, ואינם נאמנים לשים עצמם רשעים שבגלל הפסד ממון היו מוכנים לחתום על שקר ובכך לפסול את השטר, לפי שהכלל הוא שאין אדם משים עצמו רשע, משום שאדם לא נאמן להעיד על עצמו לא לזכות ולא לחובה, וכשהם מעידים על עצמם שחתמו לשקר הם משימים עצמם רשעים. אבל אם אמרו שהיו אנוסים מחמת נפשות, כלומר שהוא איים עליהם שאם לא יחתמו לשקר הוא יהרוג אותם, הרי הם נאמנים לומר כך לפי שהם לא משימים עצמם רשעים.

רבא מקשה: והרי הדין הוא שכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. ביאור: עדים לא יכולים לחזור בהם או לשנות ממה שהעידו בתחילה, וכיון שהם חתומים בשטר הרי זוהי

ה'הגדה' שלהם בפני בית דין, וא"כ הם לא נאמנים אח"כ לומר 'אנוסים היינו'. (אמנם ברישא הם נאמנים לומר 'אנוסים היינו' כיון שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואנו סומכים עליהם שהם מעידים 'כתב ידינו הוא זה', ולכן כשהם ממשיכים ואומרים 'אנוסים היינו' הם נאמנים כיון שהכל זה 'הגדה' אחת, אבל בסיפא אנו לא סומכים עליהם אלא על כך שכתב ידם יוצא ממקום אחר, וא"כ כשאומרים אח"כ 'אנוסים היינו' זוהי כבר 'הגדה' אחרת).

וכי תימא: ואם תאמר שהדין 'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד' הוא רק בעדות בעל-פה, כגון שמעיד בבית דין ואח"כ בא לשנות את מה שאמר, אבל בשטר לא, זה אי אפשר לומר, שהרי אמר ריש לקיש - עדים החתומים בשטר הרי זה כאילו שנחקרו בבית דין, נמצא שחתימתם נחשבת כעדות, וא"כ איך הם יכולים לומר 'אנוסים היינו'?

מכח הקושיא הגמרא מבארת באופן אחר את דברי רמי בר חמא:

אלא דברי רמי בר חמא נאמרו על הרישא של המשנה ולא על הסיפא - עדים שאמרו 'כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו' שהם נאמנים משום ש'הפה שאסר הוא הפה שהתיר', זה רק כשאמרו שהיו אנוסים מחמת נפשות, שהם לא משימים עצמם רשעים, וכיון שאנו סומכים עליהם שזהו כתב ידם (= 'כתב ידינו הוא זה') ובתוך כדי דיבור הם ממשיכים ואומרים 'אבל אנוסים היינו' לכן אנו מאמינים להם והשטר פסול, אבל אם אמרו שהיו אנוסים מחמת ממון אינם נאמנים, לפי שאין אדם משים עצמו רשע.

*

הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו ר"מ וחכמים האם עדים נאמנים לומר 'אנוסים היינו' / 'קטנים היינו' / 'פסולי עדות היינו'.

תנו רבנן: רבי מאיר חולק על משנתנו וסובר שאין העדים נאמנים לפסול את השטר בטענה 'אנוסים היינו מחמת נפשות' וכו', וחכמים סוברים שנאמנים.

בשלמא לרבנן: מובן מדוע הם נאמנים, לפי שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, וכיון שאמרו שהיו אנוסים מחמת נפשות אין הם משימים עצמם רשעים.

אלא לר"מ: קשה מדוע אינם נאמנים? אמנם אם אמרו 'פסולי עדות היינו' והשטר פסול מובן שאינם נאמנים, לפי שהמלווה מדייק ובודק שהעדים שהוא מחתים על שטר ההלוואה הם עדים כשרים, ואם הם היו פסולים הוא לא היה מחתים אותם.

וכן אם הם טוענים 'קטנים היינו' מובן שאינם נאמנים, לפי שחזקה שאין העדים חותמים על השטר אלא אם כל מעשה השטר נעשה באנשים גדולים דהיינו הקונה והמוכר, וכמו כן חזקה שאין הקונה או המלווה מחתים בו אנשים קטנים.

אלא אם הם טוענים 'אנוסים היינו מחמת נפשות' מדוע לדעת ר"מ אינם נאמנים והרי 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר'?

רב חסדא מתרץ: ר"מ סובר שעל העדים להיהרג ולא לחתום על שקר, ולכן כשהם אומרים 'אנוסים היינו מחמת נפשות' הם משימים עצמם רשעים שחתמו ולא נהרגו, ואינם נאמנים.